

28.4.2010

Opetusministeriö
PL 29
00023 VALTIONEUVOSTO

Lausunto koulutukseen siirtymistä ja tutkinnon suorittamista pohtineen työryhmän muistiosta
”Ei paikoillenne, vaan valmiit, hep!” (OPM 2010:11)
Viite: Lausuntopyyntöne 1.4.2010, dnro 30/040/2009

Opetusministeriön asettaman työryhmän tehtävänä oli ”kartoittaa toiselta asteelta korkeakouluopintoihin siirtymisen nykytilanne ja ongelmakohdat ja tehdä esitykset, joilla siirtymistä voidaan nopeuttaa. Työryhmän tuli arvioida julkisen talouden kestävyys- ja talouskasvun edellytysten turvaamisen näkökulmat huomioon ottaen yhteiskunnan osaamistarpeet ja nykyisen korkeakoulujärjestelmän kyky tuottaa työmarkkinoille riittävästi osaavaa työvoimaa ja tehdä sitä koskevat ehdotukset. Työryhmän tuli myös arvioida nykyistä korkeakoulutusta koskevaa normi- ja rahoitusohjausta suhteessa opintojen loppuun suorittamisen nopeuttamistavoitteeseen sekä tehdä esitys toimenpiteiksi, jotka toteuttamalla opintojen keskeyttäminen ammatillisessa koulutuksessa ja korkeakoulutuksessa vähenee ja siirtyminen korkeakoulutuksesta työelämään aikaistuu vähintään yhdellä vuodella.”

Yksityisen Opetusalan Liitto kiittää opetusministeriötä lausuntopyynnöstä. Työryhmän toimeksianto on ajankohtainen ja muistioon on koottu paljon mielenkiintoista aineistoa. Tuomme lausuntonamme esille seuraavaa:

Työelämän osaamistarpeisiin vastaaminen

Työryhmä viittaa työelämään siirtymisen yhdeksi tarkastelukulmaksi kelpoisuusvaatimuksia, joita sen mukaan tulisi tarkistaa esimerkiksi sosiaalityöntekijän kohdalla nykyistä väljemmiksi. Vastaavasti **opetussektorin riittävän ja osaavan työvoiman saatavuuden varmistamiseksi sekä koulutuksesta työelämään siirtymisen nopeuttamiseksi on tarkasteltava erityisesti toisen asteen ammatillisten aineiden opettajien kelpoisuusvaatimuksia.** Emme näe osaamisen emmekä koulutusjärjestelmän tehokkuuden kannalta perusteita sille, että esimerkiksi sosiaali- ja terveysalalla tarvittaisiin ylemmän korkeakoulututkinnon, käytännössä kaksi korkeakoulututkintoa suorittaneita opettajia, kuten tilanne on nyt. Ammatillisessa peruskoulutuksessa tarvitaan käytännönläheistä opettajuutta.

Olemme työryhmän kanssa samaa mieltä siitä, että koulutus tulee olla järjestetty laadukkaasti, taloudellisesti ja tehokkaasti. Sen sijaan olemme eri mieltä siitä, että suuremmissa yksiköissä olisi ”paremmat mahdollisuudet paitsi opetuksen kehittämiseen myös opinto-ohjaukseen ja muihin opiskelijoille tarjottaviin tukipalveluihin” (s. 21). Ilmaisuu on mustavalkoisen kategorinen eikä se

huomioi esimerkiksi työelämän itsensä perustamien ammatillisten oppilaitosten toimintaa eikä ammatillisten erityisoppilaitosten mahdollisuuksia yksilöllisen tuen antamiseen. Erikoistuminen on usein pienemmän ammatillisen koulutuksen järjestäjän ehdoton vahvuus. Lisäksi pienemmissä yksiköissä opiskelijat saatetaan tuntea yksilöinä niin hyvin, että opiskelijan tukemista tapahtuu myös päivittäisissä kontakteissa. Tarvitaan erilaisia ammatillisen koulutuksen järjestäjiä ja korkeakouluja.

Työryhmä ehdottaa perustellusti ja jo aiemmin esitetyn mukaisesti aikuisväestön mahdollisuuksia täydentää osaamistaan työuran aikana mm. tutkinnon osia suorittamalla, oppisopimustyyppisellä täydennyskoulutuksella, erityispatentteilla tai avoimen yliopiston opinnoilla. Tällaisia opintoja ovat toki myös **avoimen ammattikorkeakoulun opinnot**, vaikka se on jäänyt mainitsematta. **Aikuisten osaamisen täydentämis- ja uudistamismahdollisuuksia tulee kehittää, mutta samalla kuin mahdollisuuksia lisätään, tulee huolehtia siitä, että ammatillisten oppilaitosten ja korkeakoulujen rahoitusta kehitetään vastaavasti.**

Toisen asteen koulutuksen tehostaminen

Työryhmä ehdottaa ammattistartin tehostamista, jonka tavoitteena on madaltaa siirtymiskynnystä perusopetuksesta ammatilliseen koulutukseen ja vähentää alkuvaiheen keskeyttämistä. **Sen sijaan työryhmältä on jäänyt huomiotta perusopetuksen lisäopetuksen edut koulutuksen tehostamisessa ja asteelta toiselle siirtymisessä. Olisi ollut hyvä pohtia lisäopetuksen kehittämistä ja sen roolin hyödyntämistä nykyistä paremmin muun muassa siirtämällä lisäopetus yhteishaun piiriin.**

Työryhmä ehdottaa peräkkäisten opintojen vähentämiseksi mahdollisuutta suorittaa samanaikaisesti ammatillisia ja lukio-opintoja. **Yksilöllisiä mahdollisuuksia tulee toki olla, mutta mielestämme on pidettävä kiinni siitä, että lukiokoulutuksella on roolinsa yleissivistävänä, ammatillisesta koulutuksesta erillisenä koulutusmuotona. Tulee nimenomaan huolehtia näiden koulutuksien toisistaan poikkeavien ydintehtävien ja tavoitteiden selkeydestä.**

Koulutukseen hakeutuminen

Työryhmä ei valitettavasti ole pohtinut vapaan sivistystyön mahdollisuuksia ja roolia saamansa tehtävän kannalta. Kansanopistojen pitkät opintolinjat vahvistavat jatko-opintosuunnitelmia ja auttavat opiskelijaa sekä hakeutumaan että pääsemään tavoittelemaansa koulutukseen. Lisäksi kansanopistovuosi tukee valmistumisnopeutta ja keskeyttämisen vähentymistä.

Koulutukseen hakeutumisessa on työryhmällä useita ehdotuksia, joista osa koskee opinto-ohjauksen ja opiskelukyvyn tehostamista sekä toisella asteella että korkeakouluissa. Asian toteutumiseksi työryhmä on perustellusti huomionnut opinto-ohjaajakoulutukseen ja kelpoisuuden tuottavaan koulutukseen tarvittavien opiskelijapaikkamäärien nostamisen (s. 31). Tässä kohden tulisi korostaa ammattitaitoisen henkilöstön saatavuuden lisäksi **opetusalan työntekijäiden rahoituksen vastaavaa lisäämistä.**

Rahoitus- ja normiohjaus

Työryhmä ehdottaa tutkinnon osien suorittamismahdollisuuden lisäämistä ammatillisessa koulutuksessa (s. 23). **Sen vaikutus koulutuksen järjestäjän rahoitukseen tulee selvittää, sillä mahdollisuus suorittaa tutkinto osina ja vuorotella opintojen ja työelämän välillä ei saa rankaista koulutuksen järjestäjää.**

Työryhmä lisääisi tuloksellisuusrahoituksen osuutta ammatillisessa koulutuksessa. Kannatamme tuloksellisuusrahoitusta, mutta vuonna 2011 käyttöön otettavan ammatillisen peruskoulutuksen uudistetun tuloksellisuusrahoituksen toimivuudesta tulee kuitenkin olla ensin kokemuksia, ennen kuin voidaan ottaa kantaa siihen, tuleeko tuloksellisuuden osuutta edelleen nostaa.

Lukiokoulutukseen tulee mielestämme ottaa käyttöön tuloksellisuusrahoitus kannustamaan koulutuksen järjestäjiä laadukkaaseen koulutukseen. Rahoituksen tulee olla nimenomaan lukioon sopiva ja se tulee kehittää yhdessä koulutuksen järjestäjien kanssa huomioiden myös yksityiset koulutuksen järjestäjät.

Työryhmä esittää korkea-asteen rahoitusjärjestelmän yhdenmukaistamista. Tähän tulee mielestämme sisältyä **ammattikorkeakoulujen rahoituksen osoittaminen kokonaan valtion budjetista** ja rahoituksen maksaminen valtiolta suoraan korkeakoululle. Samalla lisätään osakeyhtiömuodon käyttämistä ammattikorkeakoulun järjestäjämuotona.

Oppilaitoksien ja korkeakoulujen ei voida olettaa toimivan nykyisellä rahoituksella, jos niille samanaikaisesti osoitetaan lisää tehtäviä, vaikka tehtävät olisivat kaikin puolin hyvin perusteltuja ja kannatettavia.

Opintoprosessien tehostaminen ja opiskelukyvyyn parantaminen

Työryhmä esittää mainitun otsikon alla, että ”amatillisen koulutuksen järjestäjät ja korkeakoulut ottavat käyttöön opetushenkilöstölle kannustinjärjestelmiä, jotka tukevat tavoiteajassa suoritettavia tutkintoja” (s. 45, 48). **Korostamme, että kaikki asiat, jotka liittyvät työnantajan oikeuksiin ja velvollisuuksiin tai henkilökunnan asemaan, tehtäviin ja palkkaukseen, kuuluvat koulutuksen järjestäjän ja korkeakoulun rooliin työnantajana. Kannustinjärjestelmät ovat työnantajaa sitovien työehtosopimuksen lisäksi työntekijöille annettavia palkkaetuja. Siten niiden käyttöönotto tai ehtojen määrittely kuuluvat yksin työnantajan päätettävissä oleviin asioihin. Kannustinjärjestelmät tai muutkaan työntekijöiden palkkaukseen liittyvät asiat eivät kuulu opetusministeriön toimialaan eikä ministeriö voi niihin puuttua. Tämä tulee ehdottomasti huomioida työryhmän ehdotuksia pohdittaessa.**

Maksuttoman opintoajan rajaaminen ja opintojen maksullisuus korkeakouluissa

Työryhmä ei esitä maksuttomasta koulutuksesta luopumista ja toteaa, että asia on linjattu hallitusohjelmassa ja viimeksi yliopistolain kokonaisuudistuksessa. Työryhmä on koonnut muistioon tietoja joidenkin maiden järjestelmien maksullisuudesta ja toteuttamismalleista tai vastaavasti maksuttomuudesta.

Tässä vaiheessa emme ota kantaa koulutuksen maksullisuuteen korkeakouluissa. Muistio voi kuitenkin toimia lähtökohtana sellaiselle tarpeelliselle keskustelulle, jossa mietitään suomalaisen koulutusjärjestelmän tehostamisen ja laadun kehittämisen vaihtoehtoja siten, että kaikki veloitteet asian edistämiseksi eivät koskisi vain koulutuksen järjestäjiä ja korkeakouluja. Opintojen eteneminen riippuu toki keskeisesti myös muun muassa opiskelijoiden motivaatiosta ja kannustimista.

Yksityisen Opetusalan Liitto ry

Minna-Marika Lindström
elinkeinopoliittinen asiantuntija